

ment a sírhoz. Észrevette, hogy a követ elmozdították a sírtól... ott állt a sír előtt és sírt... Láta, hogy ott, ahol Jézus teste volt, két fehér ruhába öltözött angyal ül, az egyik fejtől, a másik lábától. Megszólították: »Asszony, miért sírsz? Mert elvitték Uramat — felelte — s nem tudom, hova tették.« E szavakkal hátrafordult, s látta Jézust, de nem tudta róla, hogy Jézus. Jézus megkérdezte: »Asszony, miért sírsz? Kit keresel?« Abban a hiszemben, hogy a kertész áll mögötte, így felelt neki: »Uram, ha te vitted el, mondd meg, hova tetted, hogy magammal vihessem.«

Az Istenével való egybeolvadásra törekvő lélek Keresztes Szent János műveiben, a misztikus irodalom egyéb jeles könyveihez hasonlatosan, nem fájlalja *énjének* elvesztését, hanem gyönyörűségét találja abban, hogy nem Istenén kívül, hanem őbenne létezik, hogy terhét letéve zuhan, azaz emelkedik a legmagasabbig, égetően mai kifejezéssel: valóságos identitása felé.

KERESZTES
SZENT JÁNOS

A lélek sötét éjszakája

(részlet)

A legnagyobb szenvedést [a lélekből] a szorongás váltja ki. Ha nem így volna, megbizonyosodhatna afelől, hogy nincsen elveszeve, végképp befejezve minden; sőt, javát szolgálja, ami vele meg-esik; Isten nem gyulladt haragra ellene, nem is volna szabad bánkódnia, épp ellenkezőleg: örvendeznie kellene tudván, hogy az ő célját szolgálja vele. Hiszen akkora benne az Isten iránti nagyra-becsülő szeretet, hogy vaksötétben tapogatózva is (szerelméről mit sem tudva) boldogan áldozná érte életét, ha ezzel kedvére tehetne. Mídon a láng a lélekben fellobog és a régebbi, Isten iránti elragadtatással egyesül, olyan erővel, olyan élénken, olyan vággyal fordul Istenhez és ad hírt szerelméről, hogy merészségében nincs mi visszatartsa. Nem tekintve semmit, vágyakozásában és szerelmében nagy erővel, megrészegülten és féktelenül rendkívüli és szokatlan dolgokat művel, csak hogy tűzön-vízen át lelkének szerelmesével találkozzon.

Így magyarázhatjuk, hogy a mindenki által nagyra becsült Mária Magdolna a farizeus lakomáján megjelent sok előkelő és közemberrel mit sem törődve, az illemet, de még az illem látzatát is sutba dobva, könnyekben tört ki, és a vendégek szeme láttára ontotta könnyeit. (Lk 7,37–38) Nem vesztegette idejét, nem várta ki az alkalmas órát, nem latolgatta, ezzel önjavát szolgálja-e vagy sem, megjelent annak színe előtt, aki megse-

bezte és lángra lobbantotta lelkét. Ilyen mámorossá és merésszé tesz a szerelem. Jól tudta, hogy akit szeret, koporsóba zárva nyugszik, nagy, lepecsételt kő zárja el, s hogy tanítványai a holttestet el ne lopják, katonák őrzik körös-körül (Mt 27,60–66), de nem tartotta vissza mindez attól, hogy hajnalban oda ne menjen a sírhoz, kenőcsökkel megkenni a halottat. És végül e részegítő és vágyakozó szerelem szólt belőle, amikor odafordult a férfihoz, akit kertésznek gondolt, és a tetem tolvajának, hogy megkérje, ha ő vitte volna el a holttestet, mondja meg neki, hová rejtette, hadd vegye magához (Ján 20,14–15). Nem fordult meg fejében, kérése mennyire ellentétes a józan ésszel és vélekedéssel, hiszen ha az a másik ellopta a tetemet, nem fogja bevallani, és nem fogja engedni, hogy ő elvigye. Ilyen erős és féktelen a szeretet, mindent lehetségesnek tart, és azt hiszi, hogy mindenkinek az a gondja, ami az övé, nem törődik mással, nem keres mást, csak azt, amit ő keres, amivel ő törődik. Hiszen — vélekedik — nincs más, ami figyelmet érdemelne, csak amivel ő is gondol. Ezért kéri a tereken és a külvárosban Vőlegénye keresésére induló Menyasszony az útjába akadókat, hogy ha ők találkoznak vele először — vélvén, hogy ők is a szerelmesét keresik —, mondják meg neki, hogy az iránta érzett szerelemben csaknem belehal (Én 5,8). Mária Magdolna szerelmének is ekkora ereje volt. Elhitette vele, hogy ha a kertész elárulja, hova rejtette el e tetemet, ő majd odamegy, mindenkivel szembeszállva magával viszi. Az éjszaka sötétjében, a vonzalmaira boruló tisztulás homályában fölkel a lélek, amint a nőstény oroszlán vagy nőstény medve, ha elrabolt kölykeinek keresésére indul. Így indul a megsebzett lélek Isten keresésére, és mivel homály borul rá, Istenét nem találja, halálosan eped utána. Olyan türelmetlen ez a szerelem, hogy soká nem bírja a lélek, vagy meg kell halnia, vagy megkapja azt, ami után vágyik, akárcsak Ráchel, aki Jákobhoz így szólt: „Adj nekem gyermekeket, mert ha nem, meghalok” (Ter 30,1).

Meg kell magyaráznunk azonban, hogyan igyekezhet Istenel egyesülni a tisztulás sötétjében magát annyira nyomorultnak, Istenéhez annyira méltatlannak érző lélek, olyan vakmerőn, olyan erős elszántsággal. Válaszunk, hogy szerelméből merít, hogy igazán szeressen. A szerelem természete ugyanis vonzalma tárgyával eggyé válni, egyesülni, hozzá hasonulni, vele egyenlővé lenni kíván, és ennek révén akar tökéletesedni. Nem lévén tökéletes a szóban forgó lélek még a szeretetben — hiszen nem jutott el az egybeolvadásra —, éhezi és szomjúhozza azt, aminek hiányától szenved. A szerelem által akaratába ültetett erő gyűjtja szenvedélyre és az általa benne fellobbantott akarat teszi vakmerővé, jóllehet sötétben rejlő értelme miatt érdemtelennek és nyomorultnak érzi magát.

Nem akarom megválaszolatlanul hagyni azt a kérdést, hogy a lélek számára mindig világító isteni fény miért nem vonja fényébe azon nyomban (ahogyan a későbbiekben teszi), miért homályosítja el, miért kínozza meg a lelket a kezdet kezdetén. Érintettük már a kérdést, de bővebben a következő magyarázatot adhatjuk rá. A homály és a többi lélekre háramló baj nem a fény természetéből, hanem a lélek tökéletlenségéből ered, a fény azért tűz a lélekre, hogy láttassa tökéletlenségeit. A rávilágító isteni fényben a lélek először a hozzá legközelebb eső, pontosabban: a benne rejlő homályt és nyomorúságot veszi észre. Ezeket most Isten irgalmából meglátja, de azelőtt, míg nem világított rá a természetfölötti fény, semmi ilyent nem látott. Ezért csak homályt észlel az első pillanatban. Amikor azonban ezeknek ismerete és átérzése révén megtisztul, alkalmassá válnak szemei az isteni fény bevilágította javak megpillantására is. Kiűzetvén belőle a homály és lelkének gyarlóságai, megmutatkozik előtte a szemlélődés boldog éjszakájában rá váró jutalom és gazdagság.

Az elmondottakból kiderül, hogy Isten a lelket kegyelmében részesíti, amikor is erős lúggal és keserű vértisztító szerekkel megtisztítja; megszabadítva az érzékeiben és szellemében felgyülemelő időleges, természet szerinti, érzéki és szellemi javak iránti tökéletlen vonzalmaitól és szokásaitól. Céljának megfelelően belső tehetségeit is elsötétíti, mindenéből kiüresíti; érzéki és szellemi vonzalmait megszorongatja, kipréseli belőle. A lélek természetes erőit legyűri, leszaggatja (ezt a lélek a maga erejéből megtenni sosem lett volna képes), mindazt, ami nem Isten, belőle kiveszi, levetkőztet, hogy lemeztelenítve, régi bőrét lehúzza róla ő maga öltöztesse újra. És akkor *megújul annak ifjú-sága, mint a sasé* (Zsolt 103,5), és felöltözteti, ahogyan az Apostol mondja: *az új embert, mely Isten szerint teremtetett* (Ef 4,24). Nem mást jelentenek ezek a szavak, mint azt, hogy természetfeletti fényével bevilágítja értelmét, hogy az isteni értelemmel egyesülve emberiből istenivé váljon maga is. Akaratát pedig az isteni szerelem járja át, oly módon, hogy minden ízében isteni legyen, csakis Istenhez hasonlóan szeressen; hiszen az isteni akarattal és szerelemmel egy szeretetté olvad és egyesül. Az emlékezettel hajszára ugyanez történik. Isten szerint való lesz azontúl, isteni módon alakulnak, fordulnak át vonzalmai és vágyai is. Ez a lélek az éghez, a mennyekhez tartozik már, inkább isteni, mintsem emberi.